

บทคัดย่อ

โครงการ “ฟื้นฟูการบริโภคอาหารพื้นบ้านและผักพื้นเมืองของคนผู้ไท หมู่ 1,14 ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ” โดยนางอรทัย อนันตะภูมิ เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินการ คือ บ้านคุ้มเก่า หมู่ 1, 14 ด้วยการเล็งเห็นสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนและความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะเรื่องวัฒนธรรมการกินที่นับวันเอกลักษณ์ของความเป็นคนผู้ไทลดน้อยลง ความเป็นอยู่ของชุมชนเริ่มเลียนแบบสังคมเมือง เด็กและเยาวชนกินอาหารพื้นเมืองไม่เป็น เพราะขาดการสืบทอด พ่อแม่ขาดการปลูกฝังความเป็นผู้ไทให้กับลูกหลาน เพราะการดิ้นรนทำมาหากิน บนสถานะของความเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนหรือการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ลูกหลาน ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก ที่เห็นได้ชัดเจนคือวิถีการกินของชาวผู้ไท ที่นับวันเลียนแบบสังคมในเมือง ด้วยเล็งเห็นความเปลี่ยนแปลงที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงทำให้เกิดเป็นโครงการวิจัย “ ฟื้นฟูการบริโภคอาหารพื้นบ้านและผักพื้นบ้านของคนผู้ไท หมู่ 1,14 ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษา สถานการณ์การบริโภคของคนผู้ไทตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ด้านการบริโภคของคนผู้ไทกับ คุณค่าของอาหารพื้นบ้านและผักพื้นเมือง 3) เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านและผักพื้นเมืองซึ่งภายใต้ คำถามวิจัย ว่า 1)ผักพื้นบ้านและอาหารพื้นเมืองมีกี่ประเภท อะไรบ้าง ความสัมพันธ์ของอาหารพื้นบ้านกับคนผู้ไท เป็นอย่างไรทั้งในด้านคุณค่าทางโภชนาการ และคุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรม และแนวทางในการฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านและผักพื้นเมือง มีอย่างไรบ้าง มีระยะในการดำเนินงาน 1 มิถุนายน 2551 ถึง 30 พฤศจิกายน 2552 รวม 18 เดือน

รูปแบบในการศึกษา เน้นที่การรู้ของชุมชนในการศึกษาชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านการบริโภคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาหารผู้ไทกับคุณค่าทางอาหารของอาหารพื้นบ้านและผักพื้นเมือง การหาแนวทางเพื่อฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการแสดงออกถึง ความมีส่วนร่วมในการที่จะฟื้นฟูมีคนเฒ่าคนแก่ที่เคยมีวิถีอยู่กับธรรมชาติ มาถ่ายทอดเรื่องราว สะท้อนให้เห็นสภาพของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน ข้อมูลที่ได้มีทั้งการสัมภาษณ์ใช้แบบฟอร์ม การสอบถาม การจัดเวทีย่อย การสังเกต

ผลการศึกษา ทำให้ชุมชนได้รับรู้ถึงสภาพของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงทางด้านการบริโภคจากอดีตถึงปัจจุบัน เด็กและเยาวชนได้รับรู้ถึงอาหารผู้ไทแต่ละประเภทอาหารผู้ไทกับความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตชุมชน จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า คนใน

ชุมชนมีวิถีการกินที่เปลี่ยนไป สาเหตุหลักมาจากสภาพของ ชุมชนที่เปลี่ยนไป ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีส่วนผลักดันให้ชุมชนถอยห่างจากวิถีดั้งเดิม การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดในครอบครัว ทำให้ความผูกพันในครอบครัวห่างเหิน เด็กเยาวชนเลียนแบบสื่อ การอยู่แบบพร้อมหน้าในครอบครัวเปลี่ยนไป ต่างคนต่างมีภารกิจ ยึดถือเอาความสะดวกเป็นหลัก วิถีการดำเนินชีวิตจึงเปลี่ยนไป นอกจากนี้การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของอาหารพื้นบ้านกับคนผู้ไท ทำให้ทราบว่า การดำเนินชีวิตของคนผู้ไทในอดีตจะผูกพันกับธรรมชาติ หายู่หากินตามป่าตามเขา ดังนั้นการดำเนินชีวิตจึงสอดคล้องและสัมพันธ์กับฤดูกาล มีการปรับตัว อีกทั้งประเพณี ความเชื่อมีส่วนในการกำกับวิถีชุมชน ซึ่งชาวผู้ไทมีประเพณีและวัฒนธรรมที่ยึดถือมายาวนาน จากการศึกษาจึงพบว่าอาหารในประเพณี งานบุญต่างๆ จึงมีความเป็นเอกลักษณ์ มีการห้าม หรือชะล่าในอาหารบางชนิด โดยชาวบ้านเชื่อว่าหากละเมิดมักจะทำให้เกิดอาเพศต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วมีผลทางจิตใจ หรือหากมีคนไปละเมิดสิ่งที่เกิดขึ้นมักจะได้รับคำเตือนหรือมักถูกกล่าวถึงในทางลบ

การฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านและผักพื้นเมืองนั้นชุมชนได้เริ่มจากข้อมูลชุมชนที่ได้มีการศึกษาความเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตและปัจจุบัน สาเหตุสถานการณ์ของการเปลี่ยนไปของวิถีชุมชนทางด้านการบริโภคอาหาร ซึ่งพบว่าความเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งที่มีผลกระทบต่อวิถีชุมชน คือ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีที่มุ่งตอบสนองระบบนายทุน ส่งผลกระทบต่อวิถีของชุมชน สภาพแวดล้อมนั้นหมายถึงการทำลายระบบแหล่งอาหารที่ธรรมชาติสร้างสรรค์มา ผลที่ชุมชนได้รับคือวิถีของชุมชนที่เปลี่ยนไป ดังนั้นในการฟื้นฟู ชุมชนจึงเริ่มที่การฟื้นฟูแหล่งอาหารในธรรมชาติโดยทำแบบค่อยเป็นค่อยไป การปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มความสมดุล การเพิ่มจำนวนทรัพยากรอาหารให้กับธรรมชาติ การรณรงค์ให้ทุกคนเพศทุกวัยให้ความสนใจกับอาหารพื้นบ้าน มีการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการจัดงานเพื่อสร้างความตระหนักในอาหารพื้นบ้านทั้งในระดับชุมชน เช่น วัด งานบุญประเพณีต่างๆ ส่วนระดับท้องถิ่นมีการจัดเป็นเทศกาลอาหารขึ้น เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างขึ้น ต่อไป

คณะวิจัย

30 พฤษภาคม 2552